

5. Погрібний А.Г. Олесь Гончар: нарис творчості. К. : Дніпро, 1987. 247 с.
6. Семенчук І.Р. Вогонь творення: (з творчої лабораторії Олесь Гончара). К.: Дніпро, 1968. 163 с.
7. Шаров С., Шарова Т. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студента засобами інформаційної системи. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2017. №2(19). С. 149–154.
8. Шарова Т.М., Шаров С.В. Історія української літератури 40–60 рр. ХІХ ст. Мелітополь : Люкс, 2018. 201 с.
9. Шарова Т., Землянська А. Життя як політ: художні доміанти творчості Володимира Родіонова: монографія; [передм. проф. І.Л. Михайлина]. Харків: Федорко, 2017. 196 с.
10. Яременко Н. Формування читацької культури учнів у процесі вивчення творчості Олесь Гончара // Рідна школа. 2004. №9. С. 47–49.

Ермакова А.М.

*кандидат філалагічных навук
дацэнт кафедры беларускай мовы
Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны
Рэспубліка Беларусь*

СПЕЦКУРС «ДЫСКУРСІЎНЫ АНАЛІЗ» ЯК АДЛЮСТРАВАННЕ СУЧАСНЫХ ТЭНДЭНЦЫЙ У ЛІНГВІСТЫЧНАЙ АДУКАЦЫІ

Сучасная лінгвістыка пашырае межы сваіх цікавасцей усё больш і больш, зліваецца з іншымі навукамі і пранікае амаль ва ўсе сферы нашага жыцця, бо аб'ект яе вивучэння паўсюль

Адным з самых новых накірункаў лінгвістычнай тэорыі з'яўляецца дыскурсалогія. Дыкурс – маўленне, пагружанае ў жыццё [1]. Усё, што мы гаворым, разглядаецца як з'ява камунікацыі.

Для сучаснай лінгвістыкі характэрным з'яўляецца імкненне зразумець функцыянаванне мовы не толькі як знакавай сістэмы, а і як сродку адлюстравання мысленых працэсаў, ажыццяўлення камунікацыі, стварэння моўнай карціны свету [2].

У сучаснай сярэдняй і вышэйшай школе вивучэнне мовы накіравана на засваенне шэрагу норм, тэарэтычных палажэнняў. Але многія навучэнцы, нават тыя, што ведаюць тэорыю і правілы, не здольны ствараць разгорнутыя сачыненні, эсэ, любыя аўтарскія тэксты. На занятках па мове недастаткова ўвагі

надаецца развіццю навываў вуснага і пісьмовага маўлення. Таму сучасная метадычная навука прапануе тэкстацэнтрычны падыход да навучання мове [3].

Валоданне той ці іншай мовай перш за ўсё выяўляецца ў здольнасці разумець тэкст, кантэкст, падтэкст, будаваць вусныя і пісьмовыя выказванні, аргументаваць, выражаць свае думкі і ідэі, разумець мэтавую аўдыторыю.

Мы жывем у свеце тэкстаў. Слухаем вусныя паведамленні ў навінах, атрымліваем інфармацыю ў месенджэрах, чытаем афішы, рэкламныя тэксты... Тэкст становіцца асноўнай адзінкай на занятках па мове. Ён дазваляе вырашыць дзве задачы: убачыць выкарыстанне моўных адзінак у адпаведнасці з нормаў і навучыцца будаваць асабістыя выказванні.

Практычнае валоданне беларускай мовай прадугледжвае ўменне разумець і ствараць тэксты, аналізаваць і ацэньваць змест тэкстаў, ствараць прэзентацыі, выступаць перад аўдыторыяй. Разам з тым, неабходна развіваць крытычнае мысленне. Навучэнец павінен умець размяжоўваць галоўнае і другаснае, правяраць факты і погляды, вучыцца знаходзіць і крытычна ацэньваць інфармацыю са СМІ і інтэрнэта, чытаць «паміж радкоў», параўноўваць тэксты.

Адной з дысцыплін, якая дае навыкі практычнага валодання мовай, з'яўляецца спецкурс «Дыскурсіўны аналіз тэксту». Ён мае на мэце пазнаёміць магістрантаў з базавымі тэарэтычнымі звесткамі і сучаснымі распрацоўкамі ў галіне дыскурс-аналізу; даць уяўленне аб асаблівасцях функцыянавання моўных адзінак розных узроўняў у працэсе маўлення і стварэння пісьмовага тэксту, аб паняцці дыскурсу, якія існуюць падыходы да яго выкарыстання, праблематыцы дыскурсіўнага аналізу, яго гісторыі, асноўных школаў і кірункаў, а таксама месцы ў сучасных гуманітарных ведах.

У курсе «Дыскурсіўны аналіз тэксту» абагульняюцца, паглыбляюцца, сінтэзуюцца веды і ўяўленні аб функцыянаванні моўных адзінак, атрыманыя ў рамках курсаў «Сучасная беларуская мова», «Агульнае мовазнаўства», «Лінгвістычны аналіз тэксту» і інш. Дадзены курс звязаны і з праблематыкай дысцыплін цыкла «Рыторыка», «Маўленчае ўздзеянне», у рамках якіх разглядаюцца механізмы моўнага ўздзеяння. Дыскурс-аналіз цесна звязаны і з такімі дысцыплінамі, як «Стылістыка і літаратурнае рэдагаванне», «Сучаснае дзелавое маўленне».

Дадзеная дысцыпліна адыгрывае важную ролю ў прафесійнай падрыхтоўцы, паколькі разуменне механізмаў маўленчага ўздзеяння і навыкі дыскурс-аналізу з'яўляюцца важнымі складнікамі кваліфікацыі спецыяліста-філолага.

Магістранту неабходна ведаць:

- катэгорыяльна-паняццыйны апарат;

- сучасныя даследаванні дыскурсу
- кагнітыўныя падыходы да аналізу дыскурсу;
- рэсурсы сістэмы мовы і яе розных узроўняў для моўнага ўздзеяння;
- кагнітыўную тэорыю метафары і яе ролю ў апісанні дыскурсу.

Магістрант павінен умець

- самастойна аналізаваць тэксты розных жанраў, даваць аргументаваную ацэнку эфектыўнасці канкрэтнага тэксту;
- выкарыстоўваць паняццыйны апарат дысцыпліны, мець асабісты погляд адносна прыёмаў аргументацыі і спосабаў уздзеяння на адрасата;
- прымяняць атрыманыя веды падчас аналізу PR- і рэкламных тэкстаў.

У выніку асваення матэрыялу курса магістранты павінны мець уяўленне аб кагнітыўных, прагматычных, рытарычных механізмах маўленчага ўздзеяння, сучасных методыках аналізу дыскурсу, а таксама валодаць навыкамі дыскурс-аналізу ў тэкстах розных жанраў і сацыяльных сфер.

Такім чынам, магістранты павінны ўсведамляць, што дыскурс ўяўляе сабой комплексны феномен, для даследавання якога неабходны адначасовы ўлік цэлага шэрагу абставін. Па-першае, дыскурс ўяўляе сабой адзінства камунікацыі і ўзнікае ў працэсе стварэння тэксту. Па-другое, дыскурс уваходзіць у іерархічны рад моўных (маўленчых) адзінак, які пачынаецца з фанемы і працягваецца марфемай, словам, словазлучэннем, сказам; цэласны дыскурс з'яўляецца найбуйнейшай і не абмежаванай па аб'ёме адзінкай. Па-трэцяе, для адэкватнага аналізу дыскурсу неабходна пастаянна мець на ўвазе, што гэта адначасова сацыяльны і кагнітыўны феномен.

Спецкурс «Дыскурсіўная аналіз тэксту» знаёміць магістрантаў з самай маладой часткай лінгвістыкі. Далейшы прагрэс у развіцці гэтай навукі звязаны з міждысцыплінарным узаемадзеяннем лінгвістыкі з сумежнымі гуманітарнымі навукамі. Дыскурсіўны аналіз – сфера ведаў, у якой акрамя лінгвістаў актыўнымі з'яўляюцца сацыёлага, псіхолагі, спецыялісты па штучным інтэлекце, этнографы, літаратуразнаўцы, філосафы. Дыскурсіўны аналіз дапамагае зразумець, як наша маўленне працуе ў тых ці іншых жыццёвых сітуацыях, якія ментальныя працэсы адбываюцца ў гэтых моманты, і як усё гэтае звязана з псіхалагічнымі і сацыякультурнымі фактарамі.

Літаратура

1. Красных В.В. Основы психолінгвистики и теории коммуникации: курс лекций. М. : Гнозис, 2001. 270 с.

2. Дейк Т.А., ван. Вопросы прагматики текста // Новое в зарубежной лингвистике: сборник статей. М. : Прогресс, 1978. Вып. 8. С. 259–336.

3. Ляшчынская В.А. Тэкст як аб'ект і сродак арганізацыі тэкставай дзейнасці вучняў на ўроках беларускай мовы // Текст в лингвистической теории и в методике преподав. филол. дисциплин: Материалы Международной конф. Ч. 2. Мозырь : МГПУ, 2001. С. 75–78.

Єрмоленко І.С.

*кандидат педагогічних наук
доцент кафедри української мови*

Говді Ю.Ю.

*студентка II курсу
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

СПЕЦИФІКА ВОКАТИВІВ У ПРОЗІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА (на матеріалі роману «Рекреації»)

***Анотація.** У статті описано основні тенденції сучасного мовознавства щодо вивчення вокатива. На прикладі роману Юрія Андруховича «Рекреації» розглянуто специфічні риси вокативів, які використовує митець у своїй творчості. З'ясовано основні тенденції щодо використання тих чи інших форм вокативів у сучасній прозі. Акцентовано увагу як на граматичний, так і на семантичний бік у вивченні вокативів, якими послуговується письменник.*

***Ключові слова:** вокатив, кличний відмінок, звертання, апелятив, грамема.*

У мовознавстві вокативи вивчають з різних боків: із формально-граматичного і семантико-синтаксичного боку (О. Безпояско, Ф. Бацевич, П. Дудик, І. Вихованець, К. Городенська, С. Єрмоленко, А. Загнітко, І. Кучеренко, І. Матвіяс, О. Єсперсен, О. Потебня, М. Скаб, Є. Тимченко, К. Шульжук, В. Явір); із функціонально-структурного боку (І. Бойко, Ю. Вольська, М. Гринишин, А. Каратаєва).

Одним із найменш досліджених в українському мовознавстві у цьому колі проблем є питання специфіки вокативів у сучасній художній літературі, а саме в творчості Юрія Андруховича.

Тому метою нашої розвідки є опис сучасних підходів до вивчення вокатива, а також репрезентація специфічних рис апелятива у романі Юрія Андруховича «Рекреації». Відповідно до мети передбачені такі завдання: 1) визначення поняття «вокатив»; 2) основні граматико-семантичні параметри